

Till

Regeringen

Kulturdepartementet

17 oktober 2014

Översyn och reformering av utförelsereglerna avseende kulturföremål

1. Inledning

Sveriges ledande auktionsföretag inom konst och antikviteter har under senare år upplevt allt större problem med den svenska lagstiftningen avseende utförelse av kulturföremål. Det nuvarande regelverket, som återfinns i 5 kap. kulturmiljölagen (1988:950) ("*KML*") och kulturmiljöförordningen (1988:1188) ("*KMF*") är inkonsekvent, ojämnt och belastat med en mängd lagtekniska ofullkomligheter. Det säkerställer inte att kulturföremål som kan vara av stor betydelse för det nationella kulturarvet bevaras i Sverige. Däremot genererar den en omfattande och föga meningsfull byråkrati för laglydiga personer. Lagstiftningen som den nu är utformad och tillämpas kränker också i vissa fall den enskilda äganderätten på ett oproportionerligt sätt. Den missgynnar också auktionsförsäljning och annan omsättning av kulturföremål i Sverige. Svenska Auktionsföretags Förening hemställer därför att regeringen tillsätter en offentlig utredning för att se över lagstiftningen och föreslå förändringar. Den begränsade "internutredning" rörande dessa frågor som

f.n. görs av Riksantikvarieämbetet är, av skäl som utvecklas i det följande, inte tillfyllest.

2. Sveriges Auktionsföretags Förening

Svenska Auktionsföretags Förening ("**Auktionsföretagsföreningen**") är branschorganisation för de ledande auktionsföretagen i Sverige med inriktning på konst och antikviteter. För föreningens medlemmar gäller särskilda etiska regler som medlemmarna förbundit sig att följa i sin verksamhet. Till medlem av föreningen kan antas auktionsföretag som anordnar katalogiserade antik- och konstauktioner med hög kvalitet och som därtill förbinder sig att följa föreningens etiska regler.

Föreningen representerar i allt väsentligt alla auktionsföretag som kvalificerar för medlemskap. F.n. är följande auktionshus medlemmar i föreningen:

- W.A. Bolin
- Bukowskis
- Crafoord Auktioner
- Göteborgs Auktionsverk
- Helsingborgs Auktionsverk
- Skånes Auktionsverk
- Stockholms Auktionsverk
- Uppsala Auktionskammare

3. Framväxten av nuvarande regelverk

I Sverige finns två system som reglerar utförsel och export av äldre kulturföremål. Utförsel till andra stater inom Europeiska Unionen kräver utförseltillstånd enligt reglerna i 5 kap. KML, medan export till stater utanför EU regleras av Rådets förordning (EG) nr 116/2009 om export av kulturföremål. Regelsystemen är delvis snarlika men långt ifrån samordnade. EU-förordningen om export till länder utanför EU ger också medlemsstaterna frihet att själva efter eget gottfinnande reglera flera betydelsefulla frågor som har anknytning till sådan export.

De svenska utförelsereglerna i KML går tillbaka till 1927. Intendenten hos Nordiska Museet Sigurd Erixon tillskrev då chefen för Kungl. ecklesiastikdepartementet och påtalade att en omfattande utförelse av äldre kulturföremål, främst allmogemöbler, pågick. Enligt Erixon var ett exportförbud nödvändigt för att hejda den ogynnsamma utvecklingen. Denna hemställan ledde till att en proposition snabbt utarbetades, vilken i sin tur lade grunden till kungl. kungörelsen (1927:129) angående förbud mot utförelse från riket av vissa äldre kulturföremål. Avsikten var att regleringen, som trädde i kraft den 7 maj 1927, skulle vara provisorisk och gälla t.o.m. den 15 juni samma år.¹

Regleringen innebar ett förbud mot utförelse utan Kungl. Maj:ts tillstånd av vissa kategorier kulturföremål som tillverkats före år 1860, främst möbler och husgeråd av trä, byggnader samt till byggnader hörande fasta inredningsföremål som dörrar, takmålningar, kakelugnar, golvplattor och smiden. Undantag från exportförbudet gjordes för föremål som ingick i personligt bohag för personer som flyttade från Sverige för att bosätta sig utomlands. Anledningen till att kungörelsen ursprungligen endast gavs en giltighet på drygt en månad var att man trodde att efterfrågan på äldre svenska kulturföremål var helt tillfällig och framkallad av en övergående smakriktning (!).

Kungörelsens giltighetstid kom emellertid att förlängas ett stort antal gånger till dess att den provisoriska kungörelsen mer än 50 år senare ersattes med den permanenta lagen (1985:1104) om skydd mot utförelse av vissa äldre kulturföremål. Denna lagstiftning inarbetades sedan i princip oförändrad i KML.

Under sin successivt utsträckta giltighetstid har utförelsereglerna utretts och övervägts vid ett flertal tillfällen. Några större förändringar har emellertid inte skett, utan regelsystemet är än i dag i allt väsentligt uppbyggt kring de principer som i all hast lades till grund för den provisoriska lagstiftningen 1927.

¹ Att regleringen i 1927 års kungörelse närmast infördes i panik visar bl.a. den detaljerade och något säregna ikraftträdandebestämmelsen. I denna föreskrivs om den nya regleringen att "densamma icke skall äga tillämpning i fråga om föremål som före klockan 12 natten mellan den 6 och 7 maj [1927] inlastats med bestämmelse till utrikes ort i fartyg eller järnvägsvagn".

4. Nuvarande regelverk i stora drag

Enligt 5 kap. 1 § KML gäller att äldre svenska och utländska kulturföremål som *kan* vara av stor betydelse för det nationella kulturarvet inte får föras ut ur riket utan tillstånd. Enligt 5 kap. 10 § KML *skall* tillstånd till utförsel ges om föremålet inte är av stor betydelse för det nationella kulturarvet. Det räcker således inte att ett föremål kan vara av "betydelse" för det nationella kulturarvet utan det krävs att kan vara av "stor betydelse". Att det kan vara av stor betydelse är dock tillräckligt. Det krävs inte att ett föremål är av "mycket stor betydelse" eller av "synnerligen stor betydelse".

Även om ett föremål är av stor betydelse för det nationella kulturarvet skall tillstånd till utförsel enligt 5 kap. 11 § KML ges om ägaren flyttar från Sverige eller om föremålet förvärvats genom familjerättsliga fång av en person som är bosatt utomlands. Tillstånd skall vidare ges för tillfällig utförsel i samband med utställningar och liknande. Utförseltillstånd kan också ges för föremål som är av stor betydelse och som förvärvas av en institution i utlandet. Därutöver kan regeringen, enligt en märklig reglering i 5 kap. 16 § KML, om det föreligger synnerliga skäl medge utförsel trots att ett föremål är av stor betydelse för det nationella kulturarvet.

Vilka föremål som omfattas av kravet på utförseltillstånd beslutas av regeringen och framgår av en bilaga till KMF. Urvalet styrs av en närmast slumpmässig och föga genomtänkt kombination av absoluta åldersgränser, rullande åldersgränser, värdegränser och avgränsningar som är avhängiga av i vilket material föremålet är tillverkat.

Som exempel kan nämnas att alla svenska möbler som är tillverkade före år 1860 omfattas av kravet på utförseltillstånd oavsett värde. För möbler som är tillverkade 1860 eller senare krävs däremot inte i något fall tillstånd. Det krävs inget tillstånd att föra ut sådana möbler även om de är påtagligt sällsynta, märkliga och värdefulla. Beträffande möbler har man således en absolut åldersgräns och ingen värdegräns. Den absoluta åldersgränsen har varit oförändrad sedan 1927. Initialt omfattade skyddsregleringen således alla möbler som var äldre än 66 år. Nu är den devalverad, så att den i dag bara omfattar möbler som är 153 år eller äldre.

Svenska målningar omfattas av kravet på utförseltillstånd om de är äldre än 100 år och värda mer än 50 000 kr. Detta utgör exempel på en kombination av en rullande åldersgräns och en värdegräns.

Samma åldersgräns och värdegräns gäller för svenska föremål av bl.a. guld, silver eller brons (med undantag för mynt och medaljer). Föremål av tenn omfattas däremot inte av krav på utförseltillstånd, inte ens om de är från 1500- och 1600-talen (försåvitt de inte utgör arkeologiska föremål).

Beslutskompetensen när det gäller utförseltillstånd är för olika föremålskategorier uppdelad mellan en rad myndigheter (Riksantikvarieämbetet, Nationalmuseum, Kungl. biblioteket och Riksarkivet). Även Stiftelsen Nordiska Museet har tillagts beslutskompetens för vissa föremålskategorier, trots att museet inte är statligt utan drivs i stiftelseform.

5. Europarätten

Inom EU gäller som utgångspunkt fri rörlighet för bl.a. varor. Enligt en uttrycklig undantagsbestämmelse i artikel 36 i EUF-fördraget (artikel 30 EG) gäller emellertid att den fria rörligheten får inskränkas bland annat för att bevara nationella skatter av konstnärligt, historiskt eller arkeologiskt värde.

Nationella regler som reglerar och begränsar exporten av kulturföremål strider därför inte i sig mot EU-rätten, men de är precis som all annan EU-reglering underkastade de allmänna europarättsliga principerna om förutsebarhet, effektivitet och proportionalitet.

När det gäller äganderättsskyddet enligt 1950 års europeiska konvention om de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna ("**Europakonventionen**") har Europadomstolen i Strasbourg i flera avgöranden också slagit fast att begränsade och rimliga inskränkningar i den enskilda äganderätten är tillåtna för att skydda kulturarvet, utan att det ger rätt till någon kompensation för den enskilde, se

exempelvis Europadomstolens dom den 29 mars 2011 i målet *Potomska och Potomski mot Polen*, målnr 33949/05, och däri anmärkta referenser. Även beträffande tillämpningen av Europakonventionen gäller att de allmänna principerna om förutsebarhet, effektivitet och proportionalitet skall iakttas.

6. Brister och problem med nuvarande regelsystemet

Allmänt

Utförsellagstiftningen är typexempel på en lagstiftning där allmänna intressen skall vägas mot enskilda intressen.

Gällande regler är dock ålderdomliga och ojämna och når inte sitt syfte. Många kulturföremål av stort värde för det nationella kulturarvet kan helt legalt föras ut ur landet utan hinder av lagstiftningen. Samtidigt träffas en stor mängd föremål som uppenbart saknar sådant värde av reglerna för utförsel och export, vilket leder till krångel och byråkrati i onödan. Det kan också i vissa fall ifrågasättas om regelsystemet och dess tillämpning i vissa fall är förenligt med det äganderättsskydd för den enskilde som gäller enligt regeringsformen och Europakonventionen. Därtill kommer en mängd praktiska tillämpningsproblem och övervakningsproblem. Sammantaget leder detta till att lagstiftningens legitimitet urholkas.

Mot bakgrund av hur utförsellagstiftningen tillkommit och sedan förts vidare är det inte konstigt att utförselreglerna är både föråldrade och tekniskt undermåliga. Bristerna är till förfång både för allmänna intressen och enskilda intressen. I en allt mer globaliserad värld har problemen accentuerats under senare år. Regelsystemet tillkom långt innan Sverige blev medlem i EU och Europakonventionen gjordes till en integrerad del av den svenska rättsordningen.

Det är däremot något anmärkningsvärt att Riksantikvarieämbetet som är central expertmyndighet på området, en myndighet som inte kan ha undgått att se alla problem och ofullkomligheter med den nuvarande lagstiftningen, under senare år inte har tagit några verksamma initiativ för att reformera reglerna. Ämbetet har inte

heller lagt ned något egentligt arbete på att beivra den illegala utförsel av kulturföremål som förekommer, inte sällan för försäljning på auktioner utomlands. Inte heller den statliga kulturmiljöutredningen som under 2011-2012 utredde och såg över kulturmiljölagstiftningen tog några initiativ för nödvändig reformering av utförselreglerna (SOU 2012:37). De kulturvårdande myndigheternas passivitet och senfärdighet är slående i förhållande till hur de statliga myndigheter som verkar inom naturmiljöområdet aktivt driver frågor inom sina ansvarsområden.

Enskilda intressen

När det till att börja med gäller enskilda intressen, kan konstateras att dessa hanteras dåligt inom ramen för den gällande utförsellagstiftningen. De betydande inskränkningar som utförselreglerna innebär i den enskildes äganderätt är i många fall inte proportionella i förhållande till de allmänna intressen som skall säkerställas.

För att ta ett exempel. Det är inte en rimlig avvägning mellan allmänna och enskilda intressen, mellan bevarande och tillgängliggörande å ena sidan och den privata äganderätten å andra sidan, när det är tillåtet att från sin originalmiljö föra bort och splittra ett unikt specialritat möblemang som stått intakt i en unik byggnadsminnesskyddad byggnad i fler hundra år och sälja det möbel för möbel, när det sedan inte enligt utförselreglerna är tillåtet att föra en enstaka stol ur det splittrade möblemang över Öresundsbron. Exemplet visar hur ojämn och orimlig den nuvarande lagstiftningen är. Detta blir särskilt påtagligt mot bakgrund av att regeringen helt nyligen avvisade ett utredningsförslag om skydd för kulturhistoriskt värdefullt lösöre i ett byggnadsminne. Inte ens en möjlighet för ägaren att efter frivilligt åtagande medge sådant skydd borde av principiella skäl införas enligt regeringen (Skr. 2009/10:74 s. 9 f.). Ett ställningstagande som lämnade utan erinran av riksdagen (2009/10:KrU8).

Ett annat exempel som visar att den nuvarande utförsellagstiftningens utformning kränker den privata äganderätten och därmed den överordnade regleringen i både regeringsformen (2 kap. 15 § RF) och Europakonventionen (art. 1 i första tilläggsprotokollet) är att vissa föremåls kategorier betalas påtagligt bättre av utländska köpare än om enbart personer i Sverige får köpa. Som exempel kan nämnas äldre

utländskt måleri (old masters) och icke svenska transportmedel (vagnar och bilar). Om utförseltillstånd nekats i sådana fall innebär det de facto att en betydande del av det ekonomiska värdet för säljaren konfiskeras av svenska staten och detta utan att någon ersättning eller annan kompensation lämnas till den enskilde. Denna ordning skulle med stor sannolikhet underkännas av Europadomstolen om ett fall som rörde annat än obetydliga belopp kom under dess prövning.

I en del andra länder gäller i ett sådant och liknande fall i stället en ordning där utförseltillstånd visserligen krävs och där också sådant mer eller mindre diskretionärt kan nekats, men att konsekvensen vid nekad utförsel blir att staten måste lösa in det aktuella föremålet till marknadspris. Det är en betydligt bättre ordning, som på ett rimligt sätt säkerställer både allmänna och enskilda intressen.

Ett problem i detta sammanhang är att svenska statliga museer i princip inte disponerar några statliga medel för inköp till sina samlingar. Varför allmänna lotterimedel eller medel från Allmänna arvsfonden inte kan användas för inköp av kulturföremål av stor betydelse för det nationella kulturarvet är obegripligt. Det är en vanlig ordning i flera andra länder.

Ett annat problem när det gäller enskilda intressen är den ganska ojämna tillämpningen av utförselreglerna. Nordiska museet beslutar i ganska många fall om utförselbud, medan sådana beslut är ovanliga inom Nationalmuseums kompetensområde. Finns det verkliga sakliga skäl för denna skillnad?

Auktionsföretagsföreningen ifrågasätter också om det är en rimlig ordning att beslutanderätten när det gäller utförseltillstånd ligger hos museer som kan ha ett eget intresse av att förvärva föremål som man skall prövas för utförsel. En fristående nämnd med en neutral ordförande och en allsidig sammansättning vore en bättre och mer rättssäker ordning.

Allmänna intressen

Det är emellertid inte bara enskilda intressen som träds för när av den undermåliga lagreglering som f.n. gäller. Denna har också mycket stora brister från ett allmänt

perspektiv. Främst gäller det den totala bristen på konsekvens och övergripande strategi när det gäller vilka föremål som skall träffas av regleringen. Regleringen i dess nuvarande form är närmast slumpmässig. Följande exempel är illustrativa. Det finns många fler.

Alla svenska möbler som är tillverkade före 1860 omfattas av utförselreglerna i 5 kap. KML oavsett värde och skick, medan inga möbler som är tillverkade 1860 och senare omfattas av kravet på utförseltillstånd. Det senare gäller även om de är unika och av synnerligen stor betydelse för det nationella kulturarvet. Den fixerade årtalsgränsen 1860 har hängt med sedan den första provisoriska regleringen infördes 1927, dvs. för 87 år sedan, utan att ändras.

Resultatet är att man måste söka utförseltillstånd för en rad möbler som uppenbart saknar betydelse för det nationella kulturarvet, exempelvis illa medfarna byråer från 1850-talet som finns i överflöd och som kan köpas för några hundralappar på olika landsortsauktioner och loppisar.

Däremot är det fritt fram att tömma landet på den unika möbelskatt från 1920- och 1930-talet som brukar beskrivas med samlingsnamnet *Swedish Grace*, möbler som därtill är väldigt dåligt representerade på våra museer. Det är möbler som förknippas med namn som Axel Einar Hjorth, Carl Malmsten, Erik "Klot-Johan" Johansson, Otto Schultz, Erik Chambert, och tillverkare som NK och Boet. Dessa möbler, som generellt är av mycket hög kvalitet, tillverkades ofta i små serier. Vissa är unika. De har under de senaste decennierna i stor utsträckning köpts upp av inredare i USA och andra länder. Det finns inte längre så mycket kvar i Sverige. För en ljuskrona som är äldre än 100 år, exempelvis från 1912, krävs däremot utförseltillstånd om värdet överstiger 50 000 kr. Den bristande logiken och konsekvensen är slående.

Ett annat exempel är att tennföremål inte omfattas av någon exportkontroll. De kan exporteras helt fritt även när det gäller helt unika föremål, exempelvis tenn med kunglig proveniens. Det svenska tennet med sina årtals-, mästar- och stadsstämplar är världsunikt. Däremot måste man ha tillstånd för att föra ut alla silverföremål som är tillverkade 1913 om de har ett värde som överstiger 50 000 kr.

Och varför alla samiska föremål som är äldre än 50 år, det vill säga från början av 1960-talet, omfattas av utförselkontroll så fort värdet överstiger 2 000 kr är en gåta. För inga andra föremål är utförselreglerna lika stränga. Detta är en omotiverad särbehandling av samiska föremål.

Därtill kommer att lagstiftningen i många detaljer är tekniskt undermålig och lätt att mer eller mindre legalt kringgå. När utförselreglerna tillkom på 1920-talet var det en stor sak att flytta utomlands. Numera är det i stort inte konstigare eller mer omständligt att flytta från Sverige till London eller Geneve än att flytta mellan två svenska orter. Den som flyttar från Sverige kan inte nekas att ta med sig några föremål hur viktiga de än är för det nationella kulturarvet och väl utflyttad finns inga begränsningar att sälja föremålen. Efter avyttringen kan återflyttning ske till Sverige. Besväret med en sådan temporär utflyttning för att kringgå utförselreglerna kan vara värt att ta om det rör sig om mer betydande värden. Sådan temporära utflyttningar förekommer också. Domstolarna har i sin rättstillämpning t.o.m. accepterat att en syskonskara med ett syskon bosatt utomlands fördelar ett arv på sådant sätt att allt värdefullt lösöre som kräver utförseltillstånd tillskiftas den utomlands bosatte, mot att skiftesreverser tillskiftas övriga. Regelsystemet kan på detta sätt helt sättas åt sidan (turkiska samlingen från Biby fideikommiss, Kammarrättens i Stockholm dom den 29 maj 2013, målnr 2069-13). Det innebär att unika och mycket värdefulla kulturföremål inte bara försvinner ut ur landet, utan också att konkurrensen snedvrids till de svenska auktionsföretagens nackdel. Föremål som förts ut ur Sverige för att kringgå de svenska utförselreglerna säljs regelmässigt också i utlandet och går därmed de svenska auktionsföretagen förbi.

Det är också mycket som är oklart i den nuvarande lagstiftningen. Vilket värde är det exempelvis som åsyftas vid tillämpningen? Syftar värdegränserna på de värden som kan uppnås vid en internationell försäljning eller är det en försäljning som endast riktar sig till personer som är bosatta i Sverige som åsyftas? För vissa föremål blir priserna påtagligt högre om också utländska köpare får köpa, medan svenskar är de som betalar bäst för andra föremålskategorier. Vad gäller om, för att återknyta till silverföremål beträffande vilka värdegränsen är 50 000 kr, en internationell försäljning skulle leda till ett pris på 60 000 kr medan priset vid en försäljning på den

svenska marknaden inte skulle ge ett högre värde än 45 000 kr? Ingen vet om föremålet i ett sådant fall träffas av utförselförbudet.

Några ytterligare synpunkter

Det finns många fler konstigheter och inkonsekvenser än de ovan nämnda när det gäller de svenska utförselreglerna. En del kan hänföras till själva lagstiftningen medan andra har sin grund i myndigheternas tillämpning. Är exempelvis systemet med förhandsgranskning av vissa auktioner och preliminära exportförbud lämpligt eller ens lagligt? Det är en ordning som vuxit fram under hand, men som helt saknar författningsstöd. Främst Nordiska museet och Nationalmuseum förhandsgranskar de internationella kvalitetsauktionerna hos Bukowskis, Stockholms Auktionsverk och Uppsala Auktionskammare – men inte några andra auktionshus – och märker upp de föremål som man preliminärt bedömer inte kommer att beviljas utförseltillstånd om sådant söks.

Detta kan tyckas som en värdefull service, men den medför uppenbara nackdelar. Till att börja med är de preliminära bedömningar som görs ibland "svajiga", eftersom de måste genomföras under stor tidspress. Det senare leder till att föremål som preliminärt åsatts utförsel förbud, skulle ha "friats" om de hade prövats mer omsorgsfullt på vanligt sätt. Men skadan är då ofta redan skedd. Utländska köpare avstår från att bjuda, vilket inte sällan leder till påtaglig ekonomisk skada för inlämnaren och auktionsföretaget. Motsatsen förekommer också, dvs. att föremål som inte åsatts utförsel förbud vid den preliminära bedömningen, beläggs med sådant då de senare prövas på vanligt sätt. Det kan ställa riktigt stora problem för berörda. Därtill så missförstås förhandsbedömningen ofta. Många tror att föremål som inte åsatts preliminärt utförsel förbud fritt kan föras ur landet. Så är det inte. Att ett föremål vid den informella förhandsgranskningen inte åsatts exportförbud innebär inte någon befrielse från skyldigheten att söka utförseltillstånd.

Den nuvarande regleringen leder också till att de kulturvårdande myndigheternas resurser i allt för hög grad används för handläggning av tillståndsansökningar, i fall där det är självklart att utförseltillstånd skall beviljas, i stället för att användas för aktivt bekämpa och beivra olaga utförsel av kulturföremål. Det senare förekommer

över huvud taget inte i praktiken, vilken bidrar till att underminera lagstiftningens legitimitet. Däremot har Riksantikvarieämbetet och Brottförebyggande rådet lagt betydande resurser på att producera olika rapporter kring problemen kring olaglig utförelse av kulturföremål (exv BRÅ rapporter 2006:2 och 2012:10). Problem som i betydande utsträckning redan är väl kända.

Särskilda problem för svenska auktionsföretag

Som framgått leder den nuvarande regleringen till att svenska auktionsföretag de facto diskrimineras i förhållande till de stora globala auktionsföretagen. Utförelselagstiftningen kan fullt legalt kringgåas genom utflyttning och tillrättalagda arvsskiften och när aktuella föremål väl förts utomlands och skall säljas säljs de också utomlands vanligen genom något stort globalt verksamt auktionsföretag.

Denna snedvridning av konkurrensen är särskilt ovälkommen då de föremål som på detta sätt förs ut ur landet ofta är mycket värdefulla och därmed de mest attraktiva försäljningsobjekten för auktionsföretagen, men också därför att svenska auktionsföretag genom andra lagstiftningsåtgärder redan har sämre konkurrensförutsättningar sett i relation till de stora globalt verksamma auktionsföretagen. Svenska auktionsföretag lämnar kontrolluppgifter på försäljningar till Skatteverket, vilket får en del personer att välja utländska auktionsföretag då de skall sälja. Vidare är de svenska reglerna för s.k. följerättsersättning mer långgående och därmed ofördelaktigare för köpare än i många andra länder.²

7. Regelverket bör ses över av en offentlig utredning

I det föregående har endast några av alla de inkonsekvenser och ofullkomligheter som är förknippade med nuvarande lagstiftning påtalats. Det finns många fler.

² Det senare gör att det är mycket angeläget att det förslag om högre tröskelvärde för att följerättsersättning skall tas ut som nyligen lagts fram av Följerättsutredningen genomförs (SOU 2014:36).

Vad som påtalats är dock tillräckligt för att en offentlig utredning bör tillsättas för att förutsättningslöst se över den nuvarande utförsellagstiftningen och ge förslag på i vilka avseenden denna bör och kan förändras, bl.a. med hänsyn till Rådets förordning (EG) nr 116/2009 om export av kulturföremål.

En sådan översyn är angelägen för att bringa svenska regler i bättre harmoni med andra länders utförsellagstiftning. Det finns flera exempel på lagstiftning i andra länder som är både modernare och mer rättssäker för den enskilda, samtidigt som den på ett bättre sätt säkerställer och värnar kulturarvet (jfr exv Nafziger och Kirkwood Paterson (red.): Handbook on the Law of Cultural Heritage and International Trade, 2014). Det räcker inte med att laga och lappa i nuvarande regelsystem, utan detta måste ses över förutsättningslöst från grunden.

Utredningen bör bl.a. överväga och lämna förslag beträffande

- hur de svenska utförselreglernas förhåller sig till äganderättsskyddet i regeringsformen, Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga
- hur de svenska utförselreglerna kan förenklas, så att den stora mängd fall som nu kräver tillstånd, men där det är uppenbart att tillstånd skall lämnas, undantas från kravet på utförseltillstånd
- hur avgränsningen i övrigt bör ske av de föremålskategorier som omfattas av reglerna om utförseltillstånd, inkl. hur det nuvarande systemet med en blandning av absoluta tidsgränser, relativa tidsgränser, värdegränser och olika "materialkategorier" bör förändras
- hur svenska staten vid vägrad utförsel skall vara skyldig att till marknadspris förvärva de föremål för vilka utförseltillstånd vägras
- hur svenska museer skall få bättre möjligheter att till sina samlingar köpa in föremål som bjuds ut till försäljning och som bedöms vara av stor betydelse för det nationella kulturarvet, exempelvis genom att lotterimedel och medel från allmänna arvsfonden tillförs
- hur beslutsordningen när det gäller utförseltillstånd bör vara utformad med beaktande av att sådana frågor, i vart fall vid tvist, bör avgöras av en fristående expertnämnd och inte av Riksantikvarieämbetet eller någon museum med de risker för intressekonflikter och jäv som följer av dagens system

Utredningen bör ledas av en neutral ordförande.

Auktionsföretagsföreningen är för sin del beredd att på ett konstruktivt sätt medverka i utredningsarbetet.

Föreningen har noterat att regeringen redan gett Riksantikvarieämbetet i uppdrag att lämna förslag om hur regleringen av kulturföremål, enligt 5 kap. KML och KMF bör anpassa till aktuella förutsättningar (jfr prop. 2012/13:96 s. 72).

Auktionsföretagsföreningen anser inte att en sådan begränsad "internutredning" är tillfyllest. Riksantikvarieämbetet företräder ett partsintresse när det gäller aktuella frågor. Därtill kan ifrågasättas om man har tillräcklig kompetens för att bedöma de långt ifrån okomplicerade europarättsliga överväganden som utförsellagstiftning föranleder.

9. Hemställan

Mot bakgrund av ovanstående hemställer Auktionsföretagsföreningen att regeringen tillsätter en offentlig utredning för att se över utförsellagstiftningen när det gäller kulturföremål och att utredningen ges direktiv med beaktande av vad som anförts ovan.

10. Avslutning

Detta brev och denna hemställan har enhälligt beslutats av Auktionsföretagens samtliga medlemmar.

Stockholm som ovan

SVERIGES AUKTIONSFÖRETAGS FÖRENING

Christian Bolin

ordförande